

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Riigikantseleile

Teie: 15.06.2020 e-kiri

Meie: 10.07.2020 nr 1-5/20/2778

Eesti Keskkonnaühenduste Koja kommentaarid strateegiale Eesti 2035

Täname võimaluse eest strateegiat kommenteerida ja ettepanekuid teha ning teha seda mõistliku ajavaruga. Strateegia praeguse versiooni puhul näeme järgmisi olulisi täiendamisvajadusi:

- 1) laiendada kliimamõju teemat ka väljapoole energeetikasektorit; lisada kliimaneutraalsele energiatootmisele üleminekuks aastaarv 2035.
- 2) lisada elurikkuse mõõdikud;
- 3) viidata Euroopa Liidu strateegiale "Talust taldrikule", tuues sisse ka mahetoidutootmise käsitluse. Toidukoostisest ja märgistusest ning toiduohutusest on strateegias juttu, nende teemade kõrval on oluline ka mahetootmine.
- 4) lisada strateegiasse Euroopa Liidu elurikkuse strateegia eesmärgid, nt territooriumi kaitse alla võtmise, mahepõllumaa pindala jne osas.
- 5) luua strateegias seoses Euroopa Roheleppe 10 sammuga:
 - ✓ Climate ambition
 - ✓ Clean, affordable and secure energy
 - ✓ Industrial strategy for a clean and circular economy
 - ✓ Sustainable and smart mobility
 - ✓ Greening the Common Agricultural Policy / 'Farm to Fork' Strategy
 - ✓ Preserving and protecting biodiversity
 - ✓ Towards a zero-pollution ambition for a toxic free environment
 - ✓ Mainstreaming sustainability in all EU policies
 - ✓ The EU as a global leader
 - ✓ Working together – a European Climate Pact

Osaliselt on need sammud strateegias kajastatud, kuid võiksid kõik kajastamist leida, sh ka nt taimekaitsevahendite teema (toxic free environment).

Järgnevalt esitame täpsemad täiendustettepanekud koos põhjendustega.

Lk	Olemasolev tekst	Pakutav muudatus	Selgitus
Eesti olulisemad valdkondi siduvad arenguvajadused (lk 5-12)			
10	Eesti metsade pindala ja tagavara on viimase poolsajandi jooksul aga	Eesti metsade pindala ja tagavara on viimase poolsajandi jooksul aga märkimisväärselt	Hetkel loob tekst väga eksliku pildi, nagu oleks Eesti metsanduses asjad hästi.

	märkimisväärselt suurenenud. Mets kasvab umbes 2,3 mln hektaril, millest tulundusmetsi on ligikaudu 74%.	suurenenud. Mets kasvab umbes 2,3 mln hektaril, millest tulundusmetsi on ligikaudu 74%. Samas on intensiivse raie läbi kiiresti muutumas metsade liigiline ja vanuseline koosseis.	
11	Maismaatranspordi välisühenduste arendamine peab jätkuma ELi transpordi põhivõrgu väljaehitamise kava kohaselt (sh Via Baltica ja Rail Baltic).	Maismaatranspordi välisühenduste arendamine peab jätkuma ELi transpordi põhivõrgu väljaehitamise kava kohaselt (sh Via Baltica ja Rail Baltic).	Eesti 2035 stiil on üldiselt selline, et konkreetseid objekte/projekte nimeliselt välja ei tooda, siinkohal erandi tegemine tundub põhjendamatu.
12	Eesti ei kasuta OECD hinnangul otsuste tegemisel piisavalt teadusuuringuid ja valdkonna eksperte ning võrdluses teiste liikmesriikidega on valitsusasutuste tegevuste tõhusus keskpärane. Parandama peab riigi võimekust tellida teadusuuringuid ja kaasata teadlasi poliitikakujundamisse.	Eesti ei kasuta OECD hinnangul otsuste tegemisel piisavalt teadusuuringuid ja valdkonna eksperte ning võrdluses teiste liikmesriikidega on valitsusasutuste tegevuste tõhusus keskpärane. Otsused peavad baseeruma parimal teadmisel, Pparandama peab riigi võimekust tellida teadusuuringuid ja kaasata teadlasi poliitikakujundamisse.	Uuringutest ja kaasamisest ei piisa, kui nendega lõpuks otsustamisel ikkagi ei arvestata. Covid-19 eriolukorras mõne kuu jooksul praktiseeritud teadlaste sisuline kaasamine keskvalitsuse diskussiooni- ja otsustusprotsessis on näide, mida rakendada igas sektoris ja kogu aeg.
Eesti strateegilised sihid (lk 13-17)			
14 (ja läbivalt)	Strateegiline siht "Elukeskkond. Kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne"	Strateegiline siht "Elukeskkond. Kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne" "Mitmekesine looduskeskkond ja kvaliteetne elukeskkond"	Hetkel on neljas siht sõnastatud kitsalt inimeste vahetu elukeskkonna (linna/küla) kesksena, jättes looduse mitmekesisuse ja loodusvarad käsitlemata.
14		<i>Lisada säästva arengu lähenemisel põhinev joonis (vt allpool).</i>	

15		<p><i>Lisada aluspõhimõtetele ning vastavatesse mõõdikutesse EL elurikkuse strateegia põhilised eesmärgid:</i></p> <p><i>30% maa- ja veealade kaitse alla, sh 10% range kaitse alla võtmine;</i></p> <p><i>mahepõllumajanduse kavandatav pindala 25% põllumajandusmaast (meie nägemuses võiks selle eesmärgi osas olla ambitsioonikam – 50%);</i></p> <p><i>50%-ne pestitsiidikasutuse vähendamine ülejäänud põllumaal (meie nägemuses võiks ka selle eesmärgi osas olla ambitsioonikam – 80%)</i></p>	<p>Oleme seisukohal, et EL elurikkuse strateegias aastani 2030 välja pakutud eesmärgid peab toetama ja rakendama ka Eestis ning strateegia Eesti 2035 peaks põhilisemaid neist seetõttu samuti kajastama. Ambitsioonikamate eesmärkide tasemetel määratlemisel oleme tuginenud Euroopa keskkonnaorganisatsioonide taotletavale.</p>
16	<p>Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega.</p>	<p>Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade jätkusuutlikul kasutamisel lähtutakse arvestatakse nii elurikkuse säilimise vajadusest ning arvestatakse kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega.</p>	<p>Elurikkusega ei saa pelgalt arvestada (seda vastavalt vajadusele eirates), vaid sellest peab lähtuma – vastasel korral pole kohta, kus oma riiki pidada ning keelt ja kultuuri edendada.</p>
Vajalikud muutused Eestis (lk 18-27)			
24		<p><i>Lisada "Majandus ja kliima" alla täiendav alateema "Paneme aluse kliimaneutraalsuse saavutamisele aastaks 2050", milles käsitleda lisaks energiatootmisele ka teisi sektoreid, mis</i></p>	<p>Temaatilise kimbu „Majandus ja kliima“ praegune pealkiri on väga eksitav, kui selles vaadeldakse kliima kontekstis kitsalt vaid energiasektorit. Sihipärast tegutsemist on vaja laiemalt, et kliimaneutraalsuseni jõutaks hiljemalt aastaks 2050, nagu on seatud</p>

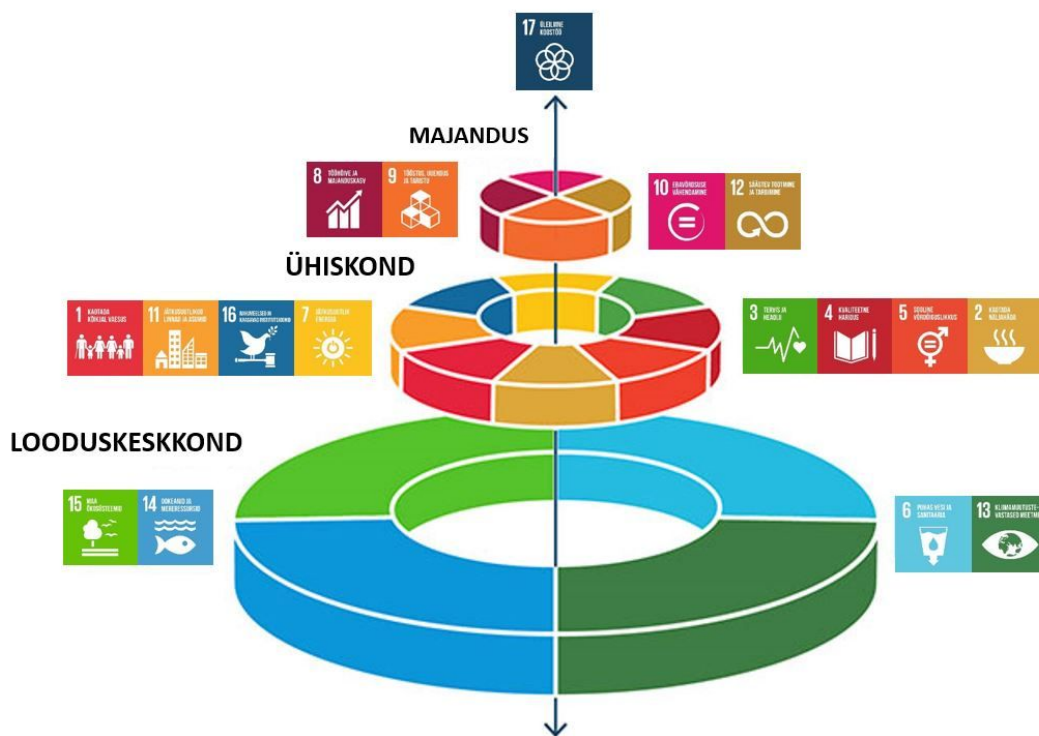
		<i>vajavad muutusi kliimaneutraalsusele üleminekul, nt maakasutus, transport jmt.</i>	eesmärgiks ka strateegia aluspõhimõtetes.
24	Soodustame uute õigusaktidega keskkonnahoidu ja vastutustundlikku ettevõtlust tagades tasakaalu ettevõtjate ja tarbijate ootuste vahel.	<i>Lisada järgmiseks lause: Tagame keskkonnaga seotud masinloetavate avaandmete kättesaadavuse, et ka kodanikud ise saaks ettevõtluse üle järeлvalvet teostada.</i>	Leiame, et selline uuendus aitaks kujundada vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi.
24	Korraldame jäätmemajanduse ümber lähtuvalt jäätmehierarhiast ning võttes kasutusele uuenduslikud lahendused, et väheneks jäätmeteke ning suureneks materjali ringlusesse võtmine ja jäätmete liigiti kogumine.	Korraldame jäätmemajanduse ümber lähtuvalt jäätmehierarhiast ning võttes kasutusele uuenduslikud lahendused, et väheneks jäätmeteke ning suureneks materjali ringlusesse võtmine ja jäätmete liigiti kogumine. Püüdleme ühtlasi summaarse materjalikasutuse vähendamise poole.	Teadaolevalt ei vii ressursi- ja energiatõhusus eraldiseisvalt tarbimise vähendamiseni, pahatihti toob see kaasa isegi kogutarbimise suurenemise, kui seda teadlikult ei piirata. vt Euroopa Keskkonnabüroo 2019. aasta raportit - https://eeb.org/library/decoupling-debunked/
24	Lähme üle kliimaneutraalsele energiatootmisele	Lähme üle kliimaneutraalsele energiatootmisele hiljemalt aastaks 2035	Hetkel ei ole täpsustatud, mis ajaks kliimaneutraalsele energiatootmisele üle minnakse. Strateegia puhul, mis kehtib aastani 2035, on see aasta loogiline, kuid siiski võiks see selgelt välja tulla.
24	Kliimaneutraalsele ja head õhukvaliteeti tagavale energiatootmisele üleminek eeldab alternatiivide kaalumist ning valikute tegemist.	Kliimaneutraalsuse saavutamine aastaks 2050 nõuab eri valdkondades läbimõeldud tegevusi süsinikuheiteemissiooni vähendamiseks ja süsiniku sidumise suurendamiseks. Kliimaneutraalsele ja head õhukvaliteeti tagavale	Kliimaneutraalsus ei eelda ainult energiatootmise süsinikuheite vähendamist. Süsinikuheidet on vaja vähendada ka transpordis, põllumajanduses, maakasutuses, tööstuses ja elamumajanduses. Laiemat konteksti selgitav avalause seaks järgnevalt kirjeldatud eri valdkondade (energia, transport jt) tegevused loogilisse raami.

		energiatootmisele üleminek eeldab alternatiivide kaalumist ning valikute tegemist.	
25	Lisaks kaardistame ja võtame jätkusuutlikult kasutusele maavarad.	Lisaks kaardistame ja võtame jätkusuutlikult kasutusele maavarad ning võimaldame nende kasutust sotsiaalselt ja keskkonnakaitseks põhjendatud ulatuses.	Üldise määratluse „jätkusuutlikult“ avamine.
25	Et loobuda elektri tootmisel põlevkivist, toetame üleminekuperioodil põlevkivist elektritoomise vähenemisega kaasnevate sotsiaal-majanduslike mõjude leevendamist ning töötame Ida-Virumaa jaoks välja ja viime ellu teenuste paketi, mis aitab piirkonna elanikel, ettevõtetel ja kohaliku omavalitsuse üksustel muudatustest kasu saada ning tagada õiglane üleminek uuele majandusele.	Et loobuda elektri tootmisel põlevkivist, toetame üleminekuperioodil põlevkivist elektritoomise vähenemisega kaasnevate sotsiaal-majanduslike mõjude leevendamist ning töötame Ida-Virumaa jaoks välja ja viime ellu teenuste paketi territoriaalse õiglase ülemineku kava, mis aitab piirkonna elanikel, ettevõtetel ja kohaliku omavalitsuse üksustel muudatustest kasu saada ning tagada õiglane üleminek uuele majandusele.	Täpsustus vastavalt rahandusministri käskkirja nr 104 (12.06.2020) sõnastusele.
26	Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ja jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu	<i>Kustutada eraldi alajaotusena ja sisu integreerida eelmise teemaatilise kimbu alajaotusega, mille soovitasime lisada „Paneme aluse kliimaneutraalsuse saavutamisele aastaks 2050“</i>	Tagab, et teemaatilise kimbu „Majandus ja kliima“ pealkiri vastab sisule
26	Transpordisektoris on oluline roll kasvuhoonegaaside heidet vähendavatel tegevustel.	Transpordisektoris on oluline roll kasvuhoonegaaside heidet vähendavatel tegevustel.	Transpordisektoris heide kasvab ja sektoris on vaja ambitsioonikamat plaani kui teiste tegevuste kõrvalt ka püüd heitmeid vähendada.

		<p>Transpordisektori kujundamine peab olema kantud eesmärgist saavutada üldine kliimanetraalsus hiljemalt aastaks 2050.</p>	
<p>Eesti 2035. Lisa 1: Vabariigi Valitsuse tegevuskava (lk 31-44)</p>			
failis lk 32, 34, 37, 40, 42	Mõõdikud	<p><i>Jätta välja soovitud muutuste all toodud mõõdikud</i></p>	Lisa 2 toob ära täiskomplekti mõõdikuid ja neist vaid ühe väljatoomine Lisas 1 tekitab küsimusi.
lk 34	Inimeste liikumisaktiivsuse, sportimise ja ühistegevuse suurendamine ning terviseteadliku toitumise arendamine:	<p>Inimeste liikumisaktiivsuse, sportimise ja ühistegevuse suurendamine ning terviseteadliku toitumise arendamine:</p> <p><i>Lisada muutusena</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • mahetoidutootmise toetamine ja soodustamine • EL strateegia "Talust taldrikule" põhimõtete järgimine 	Oleme seisukohal, et EL strateegia "Talust taldrikule" välja pakutud eesmärgid peab toetama ja rakendama ka Eestis ning strateegia Eesti 2035 peaks seda püüdlust kajastama.
lk 37	Biomajandus – erinevate tehnoloogiate arendamine ja innovatsiooni soodustamine vee- ja mereressursside paremaks ja säästlikumaks kasutamiseks	<p><i>Jätta ära sõna "paremaks":</i> erinevate tehnoloogiate arendamine ja innovatsiooni soodustamine vee- ja mereressursside paremaks ja säästlikumaks kasutamiseks</p>	See, mis on parem, on suhteline. Parema tähendab ka "rohkem" ja "palju". Siin on ilmselt mõeldud meresumpasid ja karbi- ja vetikakasvatust, aga see tootmine ei saa Läänemere seisundit arvestades muutuda suureks ega mastaapseks.
Lk 37	Tagatakse TA-asutuste ja ettevõtete TA-alane koostöö Eesti ja selle regioonide majandusele olulistes fookusvaldkondades (nt põlevkivi- ja puidukeemia, toidutehnoloogia,	<p>Tagatakse TA-asutuste ja ettevõtete TA-alane koostöö Eesti ja selle regioonide majandusele olulistes fookusvaldkondades (nt põlevkivi- ja puidukeemia, toidutehnoloogia, süsinikdioksiidi</p>	Kustutada täiendus "süsinikdioksiidi kogumise" tehnoloogiad, kuna üksiku näitena jätab see eksliku ja suunatud mulje sellest, mis on keskkonnahoidu toetavad tehnoloogiad. Eesti majandusele oluliseks valdkonnaks võiks olla laiemalt rohetehnoloogiad (ehk päriselt keskkonnahoidu toetavad tehnoloogiad), mitte põlevkivitööstusega jätkamiseks

	süsinikdioksiidi kogumise jm keskkonnahoidu toetavad tehnoloogiad, IKT)	kogumise jm keskkonnahoidu toetavad tehnoloogiad, IKT)	süsiniku püüdmise tehnoloogiad. Sellel ei ole keskkonnahoiuga midagi ühist, vaadates kasvõi põlevkivi kaevandamise ja kasutamise keskkonnamõjusid (kliimamõju on vaid üks mõju, kuid olulised on ka veesaaste, õhusaaste, jäätmed, mõjud elurikkusele jm).
failis lk 39		<i>Lisada uus ajalaotus. "Paneme aluse kliimaneutraalsuse saavutamisele aastaks 2050," kuhu ümber tõsta kliimat puudutavad tegevused nt ruumi ja transpordi osade alt.</i>	Temaatilise kimbu „Majandus ja kliima“ praegune pealkiri on väga eksitav, kui selles vaadeldakse kliima kontekstis kitsalt vaid energiasektorit. Pakutud sõnastus („paneme aluse...“) ei tähenda kliimaneutraalsust aastaks 2035, küll aga sihipärasest tegutsemisest, et kliimaneutraalsuseni jõutaks hiljemalt aastaks 2050.
failis lk 38-39	<ul style="list-style-type: none"> * Üleminek kliimaneutraalsele energiatootmisele * Põlevkivienergeetika st väljumist toetava teenuste paketi käikulaskmine Ida-Virumaal * Energiaga varustamise alternatiivide kaalumise ja valikute tegemine * Taastuvenergia osakaalu kasvu toetava tasakaalu saavutamise julgeoleku-, keskkonnakaitse- ja elanike huvide vahel maismaal ja merel (nt soodustav regulatiivne keskkond) 	<ul style="list-style-type: none"> * Üleminek kliimaneutraalsele energiatootmisele hiljemalt aastaks 2035. * Põlevkivienergeetikast väljumist toetava teenuste paketi õiglase ülemineku strateegia käikulaskmine Ida-Virumaal * Energiaga varustamise alternatiivide kaalumise ja valikute tegemine * Taastuvenergia osakaalu kasvu toetava tasakaalu saavutamise julgeoleku-, keskkonnakaitse- ja elanike huvide vahel maismaal ja merel (nt soodustav regulatiivne keskkond) * Energeetika mikrotootmist toetava õigusruumi ja maksusüsteemi väljatöötamine * Energia salvestamise ja taastuvenergia baasil 	Oluliste meetmete lisamine ning täpsustus vastavalt rahandusministri käskkirja nr 104 (12.06.2020) sõnastusele

		elektrolüüsi teel toodetud rohelise vesiniku tootmise võimekuse edendamine	
failis lk 41	Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ja jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu	<i>Kustutada eraldi alajaotusena ja sisu integreerida eelmise temaatilise kimbu soovitatud uue alajaotusega „Paneme aluse kliimaneutraalsuse saavutamisele aastaks 2050“</i>	Tagab, et temaatilise kimbu „Majandus ja kliima“ pealkiri vastab sisule ning sisse on toodud aluspõhimõtetes sõnastatud ajaline eesmärk.
failis lk 41	* taristusse investeerimine lähtuvalt sotsiaal-majanduslike mõjude analüüsist	* taristusse investeerimine lähtuvalt kliimaneutraalsuse saavutamise eesmärgist ja sotsiaal-majanduslike mõjude analüüsist	Peaks olema välditud investeeringud, mis töötaks vastu üldise 2050 kliimaneutraalsuse saavutamisele
Eesti 2035. Lisa 2: Mõõdikud (lk 45-48)			
failis lk 47	„Majandus“	<i>Lisada:</i> Majanduse süsinikuintensiivsus (t CO ₂ / 1000 EUR GDP)	Parim üldine mõõdik temaatilise kimbu „Majandus ja kliima“ arengu kirjeldamiseks.
failis lk 47	„Elukeskkond“ mõõdikud	<i>Lisada:</i> „Loodus- ja elukeskkond“ <i>Elurikkuse mõõdikud: kindlasti ökosüsteemi seisund, metsalinnuindeks, põllulinnuindeks, aga ka putukatega seotud indikaatorid, mulla ökoloogiline seisund ja maastike ökoloogiline toimivus.</i>	Vt. kirjeldust ja tasemeid vastavalt: www.keskkonnaagentuur.ee/et/eesmargid-tegevused/projektid/elme www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/lisa3_metsalinnud.pdf www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/poka-2030/poka-2030-eel-nou-2020-01-29-moodikud.pdf ning ka EKO e-kiri 12.03.2020.

Säästva arengu lähenemisel põhinev joonis, lisada lk 14.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Laura Uibopuu

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator